

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

якого було зниження порівняно з 2009 роком валютних надходжень як за експортними операціями, так і за зовнішніми кредитами та депозитами нерезидентів. Крім того, на ситуацію впливало зменшення валютних надходжень на користь резидентів України за одночасного збільшення переказів іноземної валюти нерезидентам за раніше отриманими кредитами. Аналізуючи динаміку зміни офіційного курсу гривні щодо іноземних валют (середнього за період) протягом 2011 року, варто зазначити, що ще починаючи з вересня і до січня 2011 року курс гривні відносно долара поступово зростає: з 7,89 грн./дол. у вересні до 7,95 грн./дол. у січні. У лютому березні 2011 року обмінний був сталим на рівні 7,94 грн./дол., а до липня 2011 року поступово зростає і, отримавши незначне зниження в серпні, знову почав підніматись до набраного рівня аж до кінця 2011 року.

Обсяг міжнародних резервів збільшився за I квартал 2013 року на 0,7% і за станом на 01.04.2013 перевищив 24,7 млрд. дол. США (в еквіваленті). Урядом України та Національним банком України вчасно здійснювались планові платежі з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу (2 189,7 млн. дол. США в еквіваленті), у тому числі за зобов'язаннями за кредитом «Стенд-бай», отриманим від МВФ (1 406,4 млн. дол. США в еквіваленті). Позитивно на динаміку міжнародних резервів у I кварталі 2013 року також вплинули надходження коштів від розміщення Урядом України ОЗДП (1 027,6 млн. дол. США), ОВДП (2 444,9 млн. дол. США в еквіваленті) та казначейських зобов'язань (3,5 млн. дол. США) в іноземній валюті [6].

Висновки. Незважаючи на дію адміністративних чинників НБУ, ризики дестабілізації ситуації на валютному ринку все ще залишаються (високий рівень невизначеності щодо розвитку світової економіки та зовнішніх фінансових ринків, погіршення стану платіжного балансу, високий рівень зовнішньої заборгованості України тощо). Додатково ефективному функціонуванню валютного ринку в Україні перешкоджають наявність девальваційних очікувань та невідповідність факто до дефієту підтримуваних систем обмінного курсу. Тому вважаємо, що для успішного й ефективного функціонування валютного ринку необхідним є: по-перше, забезпечення відповідної ліквідності; по-друге, оптимізація механізму регулювання (застосування фінансових механізмів для забезпечення ефективного регулювання платіжного балансу та збереження рівноваги на валютному ринку); по-третє, підтримка впевненості у грошовій системі та національній грошовій одиниці.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Арбузов С. Стан і перспективи розвитку грошово-кредитного ринку України / С. Арбузов, О. Щербаківа // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 6 (196). – С. 3–8.
2. Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н. Е. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка». – 2012. – № 1. – С. 102–114.
3. Єпіфанова М. А. Інструменти валютного регулювання: сутність, класифікація, характеристика / М. А. Єпіфанова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 113–117.
4. Валютний ринок: місячний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/overviews/valiutnij_rinok_march_2013.pdf.
5. Космина О. М. Валютна інтервенція як інструмент валютнокурсової політики [Електронний ресурс] / О. М. Космина, Р. Ю. Шевчук. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Economics/3_109360.doc.htm
6. Монетарний огляд за I кв. 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=1305098>.
7. Монетарний огляд за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=503712>.
8. Нідзельська І. Вплив валютного регулювання на розвиток вітчизняної економіки / І. Нідзельська // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 83–89.
9. Статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
10. Савченко, Т. Г. Оцінка ефективності інструментів валютного регулювання в Україні / Т. Г. Савченко, М. А. Єпіфанова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2. – С. 161–170.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТНК У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Кучко Я.А. аспірант кафедри «Міжнародна економіка», Донецький національний університет (Україна)

Кучко Я.А. Аналіз основних тенденцій інноваційного розвитку ТНК у глобальній економіці. У статті проведений аналіз основних тенденцій та напрямів розвитку діяльності ТНК в сучасних умовах глобалізації та інноваційної орієнтованості економіки. Розглянуто основні чинники зростання та ефективного функціонування суб'єктів бізнесу в глобальному економічному просторі, виявлено тенденції у сфері глобального інноваційного розвитку, необхідні для збереження конкурентоспроможності ТНК на міжнародних ринках. Проаналізовано основні характеристики інновацій як основного рушійного чинника в глобальній економіці. Проведено аналіз рейтингів найбільш інноваційних компаній світу з метою визначення основних напрямків розвитку глобального інноваційного середовища, проаналізовано класифікацію найбільш ТНК за секторального приналежністю. Розглянуто фактори, що впливають на ефективність функціонування бізнес-процесів в умовах інноваційності. Проведено дослідження ринку патентів, ліцензій, технологій та «ноу-хау» ТНК як головного чинника в інноваційному розвитку світової економіки та причин гальмування розвитку цього ринку.

Ключові слова: інновації, ТНК, глобалізація економіки, НДДКР.

Кучко Я.А. Анализ основных тенденций инновационного развития ТНК в глобальной экономике. В статье проведен анализ основных тенденций и направлений развития деятельности ТНК в современных условиях глобализации и инновационной ориентированности экономики. Рассмотрены основные факторы роста и эффективного функционирования субъектов бизнеса в глобальном экономическом пространстве, выявлены тенденции в сфере глобального инновационного развития, необходимые для сохранения конкурентоспособности ТНК на международных рынках. Проанализированы основные характеристики инноваций как основного движущего фактора в глобальной экономике. Проведен анализ рейтингов самых инновационных компаний мира с целью определения основных направлений развития глобальной инновационной среды, проанализированы классификации крупнейших ТНК по секторальной принадлежности. Рассмотрены факторы, влияющие на эффективность функционирования бизнес-процессов в условиях инновационности. Проведено исследование рынка патентов, лицензий, технологий и «ноу-хау» ТНК как главного фактора в инновационном развитии мировой экономики и причин торможения развития этого рынка.

Ключевые слова: инновации, ТНК, глобализация экономики, НИОКР.

Kuchko I.A. Analysis of the major trends of innovation development of TNC in the global economy. This article analyzes the major trends and directions of development of the activities of TNCs in today's globalized and innovation-driven economies. The main factors of growth and the efficient functioning of business entities in the global economic landscape were considered, trends which are necessary to maintain the competitiveness of TNC in international markets in global innovation development were identified. Article analyzes the main characteristics of innovation as the driving force in the global economy. The rankings of the most innovative companies in the world were analyzed to determine the main directions of development of the global innovation environment, the classification of sectoral affiliation of the largest TNC were researched. The factors affecting the efficiency of business processes in terms of innovation were explored. The research of patents, licenses, technology and "know-how" market of TNC shows its role as the main factor in the innovative development of the world economy and considers reasons for deceleration of this market.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

i: innovation, TNC, globalization of the economy, research and development.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світового ринку характеризується зростанням динаміки, нестабільності і, насамперед, глобалізації бізнесу. Рушійним чинником розвитку процесів глобалізації виступають транснаціональні компанії (ТНК), масштабність діяльності яких, географічна і галузева спрямованість сприяють формуванню міжнародних виробничо-технологічних комплексів. Сама інтернаціоналізація виробництва виявляється в тому, що кінцевий товар може створюватися не в рамках однієї країни, а на території різних країн в залежності від ступеня технологічної переробки та завершеності продукції. Ефективне функціонування суб'єктів бізнесу в глобальному економічному просторі на різних рівнях нерозривно пов'язане з осмисленням основних чинників зростання в умовах переходу до шостого економічного укладу - інновацій, розуміння тенденцій у сфері глобального інноваційного розвитку необхідно для збереження конкурентоспроможності ТНК на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджень інноваційної діяльності ТНК і тенденцій їх розвитку в глобальному середовищі займаються такі вчені, як В.А. Белошапка, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.С. Новицький, Т.В. Орехова, О.В. Плотников, А.М. Поручник, В.В. Рокоча, Л.В. Руденко, О.С. Філіпенко, С.О. Якубовський, Р. Вернон, Дж. Гелбрейт, Дж. Даннінг, М. Кастельс, В. Коллонтай та інші. Незважаючи на досить високу ступінь вивченості проблеми інноваційного розвитку ТНК в умовах глобалізації, ряд актуальних проблем все ще є невирішеними.

Виділення невирішеної проблеми. Актуальність та основні напрямки проведеного дослідження обумовлені необхідністю проведення аналізу основних тенденцій розвитку інноваційно орієнтованих ТНК в умовах глобалізації.

Мета наукової статті полягає у проведенні загального аналізу основних тенденцій інноваційного розвитку економіки і ролі транснаціональних корпорацій як рушійного чинника глобалізації.

Результати дослідження. Характерним явищем, властивим діяльності сучасних ТНК, є швидкий розвиток інвестиційних зв'язків, які супроводжуються активною дифузиею з інноваційними технологіями. Рівень розвитку і динамізм інноваційної сфери - науки, нових технологій, наукомістких галузей і компаній - забезпечують основу стабільного економічного зростання. Розробка та впровадження інновацій це важливий елемент забезпечення економічного розвитку компанії та конкурентоспроможності продукції, що дозволяє збільшити її додану вартість, вийти на новий маржинальний рівень і розширити ринки продажів. Сектор підприємств у розвинутих країнах, що створює інновації складає більше 60%, в той час як в Україні їх менше 13%. Здатність компанії до оновлення та новаторства є основою її економічного успіху. Фінансово-економічна криза показала, що в умовах падіння і стагнації світових ринків тільки інноваційно активні компанії зберегли свої ринкові позиції і підвищили конкурентоспроможність за рахунок модернізації промислових фондів, впровадження нових технологій і ефективного використання наявних фінансових і людських ресурсів. Інновації в умовах постіндустріального суспільства фактично є єдиним чинником, здатним надати бізнесу конкурентні переваги і дати можливість успішно функціонувати на глобальному ринку.

Основні характеристики інновацій як основного рушійного чинника в глобальній економіці розглянуті М. Портером. [1] На його думку компанії домагаються конкурентних переваг за допомогою інновацій. На міжнародних ринках інновації, які приносять конкурентні переваги, передбачають як внутрішні, так і зовнішні потреби. Так, як тільки виріс міжнародний інтерес до безпеки продукції, шведські компанії, такі як Volvo, Atlas Copco і AGA мали успіх на ринку, вгадавши сприятливі можливості ринку в цій сфері. Водночас інновації, які є своєчасними для внутрішнього ринку, можуть навіть заважати досягненню конкурентного успіху в міжнародних масштабах. Наприклад, привабливість потужного оборонного ринку США відвернула увагу американських компаній з виробництва матеріалів, інструментів і механізмів від привабливих світових комерційних ринків. Більш того, ТНК виступають сучасною інституційною формою інтернаціоналізації виробництва, а також основними експортерами прямих іноземних інвестицій.

В теперішній час, за даними ЮНКТАД, налічується близько 63 тис. ТНК, на які припадає приблизно 800 тис. дочірніх структур за кордоном. Найбільше ТНК зареєстровано на території Німеччини (більше 7 тис.), а дочірніх ТНК - у Китаї (45 тис.). Далі йдуть Японія, Швеція, Швейцарія, США і Великобританія. На частку цих країн припадає більше половини всіх ТНК у світі. За показником капіталізації ТНК переважно зосереджені на території США, а потім йдуть Великобританія, Японія і т.д. Прикладом запаморочливого зростання є британська компанія «Vodafone», яка за останні 10-15 років пройшла шлях від новачка на ринку до компанії з 270 млн. абонентів у 60 країнах. Збільшення числа багатонаціональних компаній по своїй суті є новим етапом в еволюційних процесах розвитку їх діяльності, який полягає в появі централізованих структур, адаптованих до особливостей локальних ринків. [2]

Визначальною тенденцією в сфері інвестиційної політики в світі стала її глобалізація - перехресні НДДКР і комерціалізація технологій. Основна мета таких інвестицій - можливість використання іноземних досягнень і відкриттів в галузі науки і технологій, залучення зарубіжних учених та інженерів, кооперація і співпраця з закордонними дослідними центрами і лабораторіями, а також адаптація результатів НДДКР до потреб ринку країн, в яких вони направляються. Існує тісна кореляція між економічним станом суспільства, масштабом поставлених перед ним практичних завдань і можливостями їх вирішення. Суспільна потреба в інноваційній діяльності опосередковується механізмами ринку, що примушують ТНК зіставляти розмір застосовуваних ресурсів або сукупних витрат на інновації з результатами їх освоєння у виробництві. Інноваційна економіка формується тоді, коли вкладення в НДДКР ефективні, тобто забезпечують отримання доходу на інвестований в знання капітал. Актуальність інноваційної діяльності визначається соціальними пріоритетами, розставленими в відповідності з цілями конкретної економічної системи.

В даний час інноваційна діяльність ТНК відчуває вплив двох головних процесів сучасного етапу перебудови світогосподарської системи - інтернаціоналізації та глобалізації. Перенесення окремих етапів НДДКР з країни базування в приймаючі країни можливо розглядати як частину глобальної стратегії ТНК щодо інтеграції інноваційної діяльності по всій системі материнської компанії, коли кожен з філій спеціалізується на розробці того напрямку НДДКР, в якому він найбільш компетентний. За останні десятиліття витрати на проведення наукових досліджень, здатних забезпечити економічні системи новими інноваційними технологіями постійно збільшуються, і навіть фінансова криза в 2008 році не змогла істотно змінити тенденцію стабільно щорічного зростання світових витрат на наукові розробки та дослідження. [3]

За останні роки видатки на НДДКР збільшилися майже в 2 рази, з 638 млрд. дол. США в 1999 році до 1200 млрд. дол. США в 2011 році. Це пояснюється тим, що в умовах повсюдної рецесії виробництва інновації необхідні для відновлення продуктивного функціонування світового господарства. Серед технологічних трендів упор НДДКР 2011 був зроблений на нанотехнології, зокрема вуглецеві нанотрубки. Також серед основних тем дослідження і розробки в області виробництва гнучких друкованих плат і дисплеїв. Серед НДДКР в області розробки програмного забезпечення лідували дослідження вбудованих систем управління і інтерфейсне програмне забезпечення.

Для більшості найбільших ТНК світу тенденція до інтернаціоналізації їх інноваційної діяльності є загальною, проте конкретні стратегії, що застосовуються японськими, американськими та європейськими фірмами значно різняться, що найчастіше пояснюється пріоритетами економічної політики країни базування материнської ТНК. Так, європейські ТНК, користуючись вигодами існування Євросоюзу, досить часто розміщують свої НДДКР - лабораторії в тій країні Європи, де сконцентровані висококваліфіковані кадри [4]. Японські корпорації зосереджують свою дослідницьку діяльність в центрах, що знаходяться на території Японії, задіюючи зарубіжні НДДКР - лабораторії лише на кінцевих стадіях комерціалізації нововведень.

Великі ТНК з потужними фінансовою, управлінською та виробничою структурами менш схильні економічним кризам, володіють великими можливостями використання ефекту економії від масштабу для максимізації власного прибутку. Тому зростання розмірів ТНК, внаслідок здійснення прямих інвестицій в нові проекти, обмежений тільки наявністю ресурсів, традиційно розглядається як головний фактор підвищення конкурентоспроможності компанії.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Наочною ілюстрацією основних напрямків розвитку глобального інноваційного середовища виступають рейтинги найбільш інноваційних компаній світу, тому що вони дають реальне уявлення про регіональні структури науково-технологічного розвитку світу, а також про галузі ринку інновацій, що розвиваються найбільш інтенсивно. Одним з найбільш авторитетних рейтингів з даної тематики виступає щорічний рейтинг журналу Forbes 100 найбільш інноваційних компаній світу (The world's 100 most innovative companies). (Табл. 1)

Таблиця 1

Рейтинг найбільш інноваційних компаній світу за версією Forbes станом на серпень 2013 [5]

	<i>Компанія</i>	<i>Країна</i>	<i>Ср. зростання продажів за 12 міс, %</i>	<i>Сукупний дохід за 5 років, %</i>	<i>Інноваційна премія</i>
1	Salesforce.com	США	32,1	21,6	72,8
2	Alexion Pharmaceuticals	США	39,2	38,4	72,3
3	VMware	США	16,3	19,0	63,7
4	Regeneron Pharmaceuticals	США	128,3	65,8	63,1
5	ARM Holdings	Великобританія	22,5	47,9	61,2
6	Baidu	КНР	44,6	32,8	60,6
7	Amazon.com	США	23,0	31,0	60,2
8	Intuitive Surgical	США	18,3	5,2	53,9
9	Rakuten	Японія	14,1	23,1	50,7
10	Natura Cosmetics	Бразилія	-3,9	14,5	48,5
11	Henan Shuanghui Investment & Development	КНР	5,2	16,8	48,0
12	Coloplast	Германія	1,1	37,2	46,5
13	Cerner	США	12,5	34,4	45,9
14	Unicharm	Японія	4,9	19,4	43,5
15	Estee Lauder Cos	США	5,3	25,5	41,4
16	Jeronimo Martins	Португалія	8,1	19,9	41,3
17	FMC Technologies	США	16,5	14,4	40,8
18	Tencent Holdings	КНР	52,8	39,6	40,7
19	Starbucks	США	11,5	39,3	40,6
20	Pernod Ricard	Франція	-1,4	10,0	40,5

Як ми бачимо з табл. 1, рейтинг очолює другий рік поспіль американська компанія Salesforce.com, яка пропонує хмарні технології і мережеве програмне забезпечення для корпорацій. У списку Forbes опинилося на рідкість мало компаній, які зазвичай займають в подібних рейтингах високі місця, що пояснюється методологією підрахунку, заснованої на показнику «інноваційної премії» - мірою того, наскільки інвестори роздувають ціни акцій компанії вище вартості її існуючого бізнесу, заснованого на очікуваннях майбутніх інноваційних результатів (нових продуктів, послуг та ринків). Зрештою головна причина оцінки інвесторами компанії на біржі вище дійсної вартості пов'язана з очікуванням нового зростання, яке у свою чергу є результатом запуску нових товарів, послуг або виходу на нові ринки.

Також представляє інтерес рейтинг 50 найбільш інноваційних компаній, складений The Boston Consulting Group (BCG), на основі даних опитування більше 1500 топ-менеджерів з різних країн світу. (Табл.2)

Таблиця 2

Топ-20 з рейтингу 50 інноваційних компаній – 2013 за версією BCG [5]

	<i>Компанія</i>	<i>Сфера діяльності</i>
1	Apple	ІТ/телеком
2	Samsung	ІТ/телеком
3	Google	ІТ/телеком
4	Microsoft	ІТ/телеком
5	Toyota	автопром
6	IBM	ІТ/телеком
7	Amazon	ІТ/телеком
8	Ford	автопром
9	BMW	автопром
10	General Electric	промтовари
11	Sony	ІТ/телеком
12	Facebook	ІТ/телеком
13	General Motors	автопром
14	Volkswagen	автопром
15	Coca-Cola	споживчі товари
16	Hewlett-Packard	ІТ/телеком
17	Hyundai	автопром
18	Honda	автопром
19	Audi	автопром
20	Daimler	автопром

У 2013 році вперше в топ-20 рейтингу виявилось більше автомобільних компаній, ніж технологічних. На думку експертів BCG існує кілька причин відродження автомобільних інновацій: стурбованість виробників підвищенням паливної ефективності; зростання стандартів безпеки та генерація абсолютно нових технічних рішень для їх забезпечення і т.д. Однак, перші місця рейтингу як і раніше займають ІТ-компанії, створюючи платформу та інфраструктуру для майбутніх учасників рейтингу.

Консультантами BCG виведено п'ять правил справжніх інноваторів:

1. Топ - менеджери компанії бачать в інноваціях сильну конкурентну перевагу.
2. Такі компанії використовують свої патенти не тільки для захисту від конкурентів, але і як важливе джерело доходів (наприклад, ліцензують свої технології).
3. Вони не просто вкладаються в найпривабливіші технології, але вміють керувати інноваціями як портфелем
4. Вони дуже орієнтовані на споживача.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

5. Топ - менеджери компанії вибудовують чіткий процес пошуку, відбору та запуску нових ідей.

Згідно Financial Times Global 500 за секторального приналежністю спостерігається тенденція збільшення частки ТНК, що працюють у сфері послуг при збереженні лідируючої частки за корпораціями в обробній промисловості. Так, якщо в 1993 році кількість ТНК, які спеціалізуються на діяльності, пов'язаній з послугами становило 14, то в 2008 р. їх кількість досягла 26.

Особливу роль в останні роки на світовому ринку стали грати філії ТНК, на які за даними ЮНКТАД, припадає 33 % світової торгівлі і 10 % світового ВВП. Більш того, ТНК починають грати серйознішу роль у розвитку НДДКР. На них припадає близько 80 % всіх патентів і 80 % всього фінансування НДДКР.

Таблиця 3

Розподіл найбільших ТНК з виробничої спеціалізації і країнам, 2012 рік

<i>Сфера діяльності</i>	<i>Кількість ТНК</i>	<i>Країни-засновники</i>	<i>Сфера діяльності</i>	<i>Кількість ТНК</i>	<i>Країни-засновники</i>
Видобуток нафти і газу	43	США Китай Росія і т.д.	Високо технологічне виробництво	16	США Японія Тайвань і т.д.
Банківсько-фінансова	71	США Китай Австралія і т.д.	Виробництво автомобілів, запчастин	17	Японія Германія США і т.д.
Виробництво харчової продукції	9	Швейцарія США Великобританія і т.д.	Фармацевтичне виробництво та біотехнології	22	Швейцарія Франція і т.д.
Програмне забезпечення, комп'ютерні послуги	13	США ФРН Індія Японія і т.д.	Сфера роздрібної торгівлі	17	США Іспанія Мексика і т.д.

Згідно з даними табл.3 найбільша група ТНК зосереджена в банківсько-фінансовому секторі. У неї входять в основному корпорації США і Китаю, іменовані як транснаціональні банки (ТНБ), які в даний час виділилися в окрему групу ТНК. Друга найбільш численна група ТНК присутній у сфері видобутку та переробки нафти і газу, де лідируючі позиції також належать ТНК США і Китаю. Третя група ТНК зосереджена в сфері фармацевтичного виробництва та біотехнології. У ній представлені Корпорації з Франції та Швейцарії. Ця група включає в себе 22 транснаціональні корпорації. Міжнародна практика та дослідження, вказують на те, що тенденції «галузевого розподілу ТНК» знаходяться під дією зрушень в організації системи світової економіки.

Під впливом розвитку світової економіки з'являються нові фактори, що впливають на ефективність функціонування бізнес-процесів: швидкість переміщення капіталу, ступінь інтеграції світових фінансових і товарних ринків, уніфікації та гармонізації правил ведення міжнародної торгівлі згідно з нормами СОТ, стандартизації національних законодавств та документообігу. Міжнародна практика показує, що в процесі розвитку глобалізації, змінюється сама структура діяльності ТНК, яка обумовлюється масштабом проведення угод з придбання привабливих активів, що в підсумку сприяє зростанню їх капіталізації. Так, наприклад, в 2011 р. показник загальної вартості транскордонних угод з придбання активів досяг рівня 626,2 млрд. дол. з яких обсяг угод «злиття і поглинання» досяг рівня 64,3 % від загального обсягу. Тенденції 21 століття змушують компанії проводити агресивну політику щодо збільшення своїх активів за рахунок поглинання і приєднання до інших компаній з метою розширення своїх інвестиційних можливостей, виходу на внутрішні ринки, отримання нових технологій і розвитку свого виробничого потенціалу.

Особливу чільну роль в інноваційному розвитку світової економіки визначає володіння патентами та ліцензіями. Так, під контролем ТНК знаходяться 4/5 світового банку патентів і ліцензій, технологій і «ноу- хау».

В даний час на світовому ринку ліцензій і патентів провідними є промислово розвинені країни, безумовним лідером серед яких виступають США. Експорт цієї країни за статтею «Роялті та ліцензійні послуги» за 2011 р. збільшився більш ніж на 15 млрд. дол і склав 120,6 млрд. дол США, імпорт зріс на 3,1 млрд. і склав 33,4 млрд. дол США. На другому місці за статтею «Роялті та ліцензійні послуги» знаходиться Японія, експорт ліцензій і патентів якої в 2011 р. склав 28,9 млрд. дол США, імпорт - 19,1 млрд. дол США. Третє місце з експортом в 14 , 2 млрд. дол і імпортом 13,1 млрд. дол займає Німеччина. Значні сегменти ринку ліцензій і патентів утримують Великобританія, Франція, Нідерланди, Італія, Швеція. В цілому з п'ятнадцяти країн світових лідерів ринку - всім є членами Європейського союзу. Серед провідних гравців на ринках ліцензій і патентів виділяються Китай, РФ, де імпорт за статтею «Роялті та ліцензійні платежі» значно перевищує експорт. Це пояснюється тим, що економіки цих країн знаходяться в стадії інтенсивного зростання, проте рівень розвитку внутрішніх інноваційних ринків не в змозі задовольнити їхні потреби у високотехнологічних товарах. [7]

Гальмом розвитку ринку патентів і причиною протистояння між крупними компаніями можна назвати патентні війни. Вважається, що подібна практика веде свій початок від братів Райт, винахідників першого літака, які судилися за патенти, якими дійсно володіли, але не використали їх у виробництві. Потім ці патенти продали третій фірмі, яка стягувала 5%-ву контрибуцію з усіх споживачів технології. Відзначився і винахідник телефону Олександр Белл, який подав за 11 років близько 600 судових позовів на захист свого авторського права. Справжній прецедент створила компанія Texas Instruments: відстоюючи в середині 1980 -х свої інтереси на ринку, вона зуміла зобов'язати виробників виплачувати ліцензійні збори в розмірі 250 млн. дол. США на рік. Початок практиці використання патентних війн як механізму підвищення доходів поклав адвокат Раймонд Ніро, який скупив кілька патентів, пов'язаних з технологією телефонного автовідповідача, заробивши 65 млн. дол. США на судових позовах щодо 40 компаній - відповідачів (у тому числі AT & T, IBM, Sony і Dell). Всього за п'ять років (2007-2012) кількість позовів подвоїлася, а кількість постраждалих компаній потроїлася, перевищивши 6 тис. Наприклад, НТС виплачує Microsoft по 5дол. США за кожен проданий смартфон на платформі Android, відповідно вже за один квартал компанія отримала більше 35 млн.дол. США.

Дослідники з Бостонського університету підраховали, що збитки бізнесу від патентних війн в 2011 році досягли 29 млрд. дол. США, а сукупний обсяг збитків (починаючи з 1990 року) наближається до 0,5 трл. Дол. США , який міг би бути вкладений в НДДКР і послужити на благо технічного прогресу. Сили і кошти, що витрачаються на всі ці конфлікти, стримують просування нових пристроїв, викликаючи штучне підвищення цін на продукцію учасників воєн і сприяючи гальмування як розширення ринку, так і науково-дослідної діяльності. В результаті патентних війн знижуються доходи виробників, зменшуються інвестиції в НДДКР, скорочуються робочі місця, знижуються якість і асортимент продукції з паралельним зростанням цін на неї, зростає нестабільність ринку, що негативно позначається на світовій економіці.

Висновки. У світовому господарстві формується нова парадигма розвитку на базі використання знань та інновацій як найважливіших економічних ресурсів. Інновації стають стратегічним фактором економічного зростання, впливають на структуру суспільного виробництва, стабілізують соціальну ситуацію в країні. ТНК виступають основним суб'єктом у світовій торгівлі. Передумовами їх виникнення стали процеси інтернаціоналізації виробництва, посилення виробничої кооперації, а також збільшення

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

концентрації капіталу і його вивезення на територію інших країн в умовах прискореного розвитку факторів виробництва. Дані процеси значно прискорилися під дією посилення глобалізації світової економіки. Міжнародні процеси свідчать, що діяльність ТНК безпосередньо впливає не тільки на економічний розвиток країн, де розташовані їхні дочірні структури, а й на окремі сфери світової економіки. Більш того, посилюється вплив ТНК на розвиток самих процесів глобалізації. У сучасних умовах ТНК сприяють формуванню нового інвестиційного режиму, який в свою чергу впливає на ступінь стійкого розвитку країн, зміні і розвитку передових технологій на глобальному рівні, тим самим згладжуючи технологічні відставання між країнами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Портер М.Е. Конкуренция. – СПб., М., Киев: Изд. дом "Вильямс", 2000.
2. Покровская В.В. Интернационализация производства и критерии деятельности в рамках современных транснациональных компаний // Экономика 21 века. 2007. №1.
3. Martin Gruenberg. 2012 Global R & D Funding Forecast: R & D Spending Growth Continues While Globalization Accelerates // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rdmag.com/articles/2011/12/2012-global-r-d-funding-forecast-r-d-spending-growth-continues-while-globalization-accelerates>
4. Саймон Г. Скрытые чемпионы / Г. Саймон: пер. с нем. – М.: Дело, 2005. – 288 с.
5. <http://www.forbes.com/innovative-companies/list/>
6. www.bcg.com
7. Макогон Ю. В. Международная экономическая деятельность Украины: учебник для студ. экон. спец. вузов / Ю. В. Макогон [и др.] ; общ. науч. ред. Ю. В. Макогон ; Донецкий национальный ун-т. - Донецк : ДонНУ, 2009. - 570 с.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Лаушкін О.М. аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці Донецького національного університету (Україна)

Лаушкін О.М. Передумови формування нового типу соціально-трудоу відносин в умовах інформаційної революції.

У статті вивчаються особливості інформаційна революція 50-70-х років 20 ст., що змістила акцент з нарощування обсягів випуску масової стандартизованої продукції на організацію виробництва благ з високою інноваційною цінністю. Використання потенціалу знання в якості драйвера зростання нової економіки дозволяє досягти безпрецедентних результатів продуктивності в суспільному виробництві та сприяє формуванню нового типу соціально-трудоу відносин, в рамках якого функція працівника не обмежується набором екстернально заданих команд і інструкцій, а розширюється, створюючи необхідні умови для ефективного пізнання і виробництва нової цінності в глобальному суспільстві знання. Досліджуються базові координаційні моделі, потенційно здатні створювати специфічне інституційне поле взаємодії суб'єктів пізнання та забезпечувати високу ефективність здійснення трансакцій, предметом яких є знання. В якості найоптимальнішої моделі визнано мережу, на базі якої формується новий тип соціально-економічної організації – епістемологічні спільноти.

Ключові слова: знання, нова економіка, соціально-трудоу відносини, мережа, спільнота.

Лаушкин А.Н. Предпосылки формирования нового типа социально-трудовых отношений в условиях информационной революции.

В статье изучаются особенности информационной революции 50-70-х годов 20 в., сместившей акцент с наращивания объемов выпуска массовой стандартизированной продукции на организацию производства благ с высокой инновационной ценностью. Использование потенциала знания в качестве драйвера роста новой экономики позволяет достичь беспрецедентных результатов эффективности в общественном производстве и способствует формированию нового типа социально-трудовых отношений, в рамках которого функция работника не ограничивается набором экстернально заданных команд и инструкций, а расширяется, создавая необходимые условия для эффективного познания и производства новой ценности в глобальном обществе знания. Исследуются базовые координационные модели, потенциально способные создавать специфическое институциональное поле взаимодействия субъектов познания и обеспечивать высокую эффективность совершения сделок, предметом которых является знание. В качестве оптимальной модели определена сеть, на базе которой формируется новый тип социально-экономической организации - эпистемологическое сообщество.

Ключевые слова: знание, новая экономика, социально-трудовые отношения, сеть, сообщество.

Laushkin O. Prerequisites for the formation of a new type of socio-labor relations in the context of the information revolution.

In the article we study the information revolution of 50-70's of the 20th century, which shifted the focus from increasing output in standardized mass production to the organization of innovative production of goods with high innovative value. Using the potential of knowledge as a driver of growth in the new economy allows achieving unprecedented performance in the public production and contributes to the formation of a new type of socio-labor relations, under which the functions of the employee is not restricted to a set of externally preset commands and instructions, but expands, creating the necessary conditions for efficient cognition and the production of the new value in the global knowledge society. In the article we examine the basic coordination models, potentially capable of creating a specific institutional field of cognitive subjects' interaction and ensuring high efficiency of transactions, the subject of which is knowledge. As an optimal model we define a network, on the basis of which a new type of socio-economic organization, the epistemic community is formed.

Keywords: knowledge, new economy, socio-labor relations, network, community.

Постановка проблеми. Інформаційна революція 50-70-х років 20 ст. розкрила нові джерела підвищення багатфакторної продуктивності за рахунок застосування більш прогресивних технологій, а також модифікувала структуру суспільного виробництва на користь нематеріальних, знансесмих благ. Драйвером зростання виступили інформаційно-комунікаційні технології, що надали економічним агентам практично необмежені можливості обміну інформацією, виробництва на її основі нового знання, яке з використанням систем віддаленого зберігання, акумулюється в глобальних дата-центрах. Зі збільшенням смності інформаційних баз і розширенням кола користувачів, доступ до них змінюється від обмеженого до вільного. Відкритий доступ сприяє більш інтенсивному залученню економічних агентів у процес виробництва нового знання через систему мережних взаємодій. На основі мереж створюються фірми, що радикально відрізняються від традиційних бюрократичних організацій індустріальної економічної моделі більшою гнучкістю, адаптивністю, здатністю миттєво реагувати на ринкові сигнали і стимули. Інформаційне поле заповнило вакуум невизначеності, в якому функціонувала неокласична фірма.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що у наукову розробку теоретичних і прикладних проблем формування нового типу соціально-трудоу відносин в умовах інформаційної революції значний внесок зробили вчені О.І. Амоша, В.М. Гець, О.А. Грішнова, Е.М. Лібанова, Н.Д. Лук'янченко, Л.В. Шаульська, D. Bell, M. Castells, P. Drucker, G. Friedman, D. Hounshell, F. Machlup, I. Nonaka, M. Porat, G. Torlak, R. Volti, O. Williamson, S. Winter, D. Zonderman та ін. Невирішеною залишається проблема визначення ефективних координаційних механізмів, що здатні ефективно керувати трансакціями, предметом яких є знання.

Метою дослідження є визначення передумов формування нового типу соціально-трудоу відносин в умовах інформаційної